

Mintis

Nr. 136
TREČIADIENIS
1946 M. RUGPIŪČIO MĖN. 7 D.
I METAI

LIETUVIŲ VISUOMENĖS DIENRASTIS

Nauji kompromisai pasekmių neduoda

Sovietai tepriima kvalifikuota balsų dauguma

Paryžius. Darbų rikiavimo komisija (rugpjūčio 5 d.) svarstė šiuos 3 siūlymus: rikiavimo komisijos nuostatus, kuriems pritaria 4 didžiųjų užsienio reikalų ministeriai, pagal kuriuos visi siūlymai privalo $\frac{2}{3}$ balsų; 2. Olandijos siūlymą spręsti paprasta balsų dauguma ir 3. Britanijos kompromisą, pagal kurį visi siūlymai, vis tiek ar paprasta ar kvalifikuota balsų dauguma sprendžiami, turi būti pateikiami 4 užsienio reikalų ministerių tarybai.

Norvegijos delegatas pareiškė, jog Britanijos teikimas įvesti paprastą ir kvalifikuotą balsų daugumą esąs reikšmingas. Norvegija paremsianti šį siūlymą. O jei jis būtų atmestas, Norvegija tiki, jog kongresas ras kitą išėjimą.

Tarybų s-gos atstovas pasisakė už žinomą jos poziciją — kvalifikuotą daugumą. Molotovas priešinosi tiek prieš britų, tiek prieš olandų papildomąjį. Jis pasiūlė kitą kompromisą: visus nutarimus daryti kvalifikuota ($\frac{2}{3}$) dauguma ir pateikti 4 didžiųjų užsienio reikalų ministeriams. Kiti siūlymai turėtų būti 4 užsienio reikalų ministeriams perduodami kaip individualūs atitinkamų delegacijų projektai. Toliau kalbėdamas Molotovas dėstė: iš čia atstovaujamyj 9 kraštuose buvo priešas. Taikos sutartys jiems rūpi labiausiai. Paprastos balsų daugumos principu juos persvertų, kiti kraštai, kurie nebuvo prieš okepuoti. Taikos kongresas teturi tarnauti vien tik ir tik taikai, o jokiems kitiems interesams. Paprastos daugumos balsavimo formos tikslas esąs iš anksto laiduoti daugumą anglų amerikiečių blokui. Jei siūlymas nebūtų priimtas $\frac{2}{3}$ dauguma, tai valstybės, balsavusios už jo priėmimą, galėtų pateikti užsienio reikalų ministerių tarybai ištirti.

NUKENTĖJO $\frac{1}{3}$ BRITANIJOS NAMŲ

Zemuosiuose rūmuose per debatus dėl sugriautų namų atstatymo paaiškėjo, jog $\frac{1}{3}$ D. Britanijos pastatų buvę karo metu arba sunaikinta arba apgriauta. Iki šiol atstatyta 185.000 butų ir dar tiek pat atstatoma. Atstatymą vykdo savivaldybės, kas konservatoriams nėra priimtina, nes jie tame darbe norėtų matyti privačią iniciatyvą.

SULAIKYTI 2 PERSIRENĘ SOVIETŲ LEITENANTAI

Vakar amerikiečių okupaciniai organai paskelbė komunikatą dėl dviejų civilisčių persirengusių sovietų leitenantų suėmimo amerikiečių sektoriuje Berlyne. Komunikate nurodytos šios suėmimo priežastys: 1) slapta veikla, 2) vertimas vokiečių valdininkus pateikti dokumentus apie karinę ir politinę amerikiečių veiklą, 3) klaidingų žinių apie save suteikimas, 4) neturėjimas dokumentų būti amerikiečių sektoriuje.

Amerikos delegatas Byrnesas pasisakė už britų kompromisinį siūlymą. Jis dar kartą pareiškė, kad $\frac{2}{3}$ balsų priimtus sprendimus pateiksias 4 užsienio reikalų ministerių tarybai, nors visumos susirinkime ir būslas pasisakęs prieš juos. Bet jis neįsipareigoja tiems atvejams, kada nutarimai būslą priimti paprasta balsų dauguma.

Britų siūlymą parėmė Kinijos ir Belgijos atstovai. Kvalifikuotai daugumai griežčiausiai priešinosi Naujosios Zelandijos atstovas. Jis pasakė, jei šios tvarkos būtų laikiusis darbu rikiavimo komisija, tai lig šios dienos dar nebūtų susitarusi dėl pirminko.

BEVINAS GRĮŽTA Į PAREIGAS

Londonas. D. Britanijos užs. reikalų ministeris E. Bevinas po keleto dienų galės stoti į darbą. Tada jis ims vadovauti Britanijos delegacijai taikos kongrese. Min. pirmininkas Attlee grįžo į Londoną. Kol atvyks Bevinas, delegacijai vadovaus jūrų ministeris Alexanderis.

„MUMS PRANCŪZIJA PIRM VISO!“

Sako komunistų vadas

Paryžius. Min. pirmininko pavaduotojas, komunistų partijos pirmininkas Thorez paskelbė savo partijos pažiūrą Vokietijos klausimu. Ruho sritis turinti būti sutarptautinta, Pareinei suteiktina sava vyriausybė, o Saaro sritis įjungtina į Prancūzijos ūkį. De Gaulle reikalauja glaudaus Prancūzijos ir D. Britanijos bendradarbiavimo. O komunistų partija nesiekianti jokio lygiavimosi į vieną ar kitą sąjunginę vyriausybę. Jis pareiškė: „Mums Prancūzija pirm visko, mes tik į ją lygiuojamės“.

BRAZILIJA IŠILEIDŽIA 100.000

Londonas. Brazilijos vyriausybė leido imigruoti 100.000 tremtinių (DP) iš Vokietijos Austrijos.

„Mūsų kantrybė baigia išsekti“

„Newsweek“ pranešimu, JAV vyriausybė pirmą kartą nuo 1919 m. ėmėsi griežtų priemonių, kad pašalintų, komunistinę įtaką Amerikos politikai. Tuojau po karo su Japonija FBI (saugumo) direktorius Hooveris padarė pranešimą vyriausybei apie komunistų diversiją Amerikoje. Trumanas ir vyriausybė sutiko, kad būtų imtasi griežtų priemonių prieš 5-ąją koloną. Signalą komunistiniams židiniais likviduoti davė generalinis prokuoras Clarkas. Jis, tarp kita ko, pareiškė: „Žinome, kad yra tautinis ir tarptautinis sąmokslas mūsų tautai sukirsti, mūsų įstaigoms diskredituoti ir pasitikiėjimui vyriausybei sumažinti. Pagal savo juodosios biblijos nurodymus komunistai stengiasi įsigalėti profsąjungose, sukelti po to streikų bangą ir sudrumsti viduje sugyvenimą. Jokia pasaulio valstybė ir jokia vyriausybė negali tokio perversmo toleruoti. Mūsų kantrybė baigia išsekti“.

Pats pirmas kova su 5 kolona pradėjo valstybės departamentas. Byrneso pava-

ŽYDŲ MEMORANDUMAS PARYŽIAUS KONFERENCIJAI

„Jewish Agency“ pirmininkas Paryžiuje padarė pareiškimą, iš kurio sprėndžiant minėta žydų bendruomenės vadovybė yra pasirengusi netrukus įteikti Paryžiaus taikos konferencijai memorandumą apie taikos sutarčių projektų netobulumus žiūrint žydų akimis.

KAIP GI BE JŲ LEIDIMO?!

Ziniomis iš Švedijos, liepos 4 d. TSRS atstovas įteikė notą Švedijos vyriausybei. Notoje pareiškė, kad Švedijoje prisiglaudę lietuviai, latviai ir estai yra TSRS piliečiai ir be TSRS leidimo negali niekur išvykti. Tai buvo kalba apie baltus, kurių grupelė neseniai pro Daniją išvyko į JAV. Švedai, atsakydami į TSRS notą, pastebėjo, kad nėra jokio įstatymo, kuriuo būtų draudžiamas svetimšaliams išvykti iš Švedijos. (K.T.)

ŠALPOS NUTRAUKTI NEGALIMA

Zeneva. Penktojoje Unrras sesijoje vyr. direktorius La Guardia pasiūlė arba prailginti Unrras veikimą dar metams, kad ji galėtų savo veiklą toliau vartyti, arba, ją panaikinus, kurti kitą tarptautinę šalpos organizaciją. Nėl lėšų mobilizavimu ateinančioms metams nieko nepadaryta.

Unrras šalpa pasistengė nuo pakrikimo ir didžiausio vargo išgelbėti daugumą Europos kraštų ir aplamai viso pasaulio šalis, patėkusias į mitybos sunkumus. Jokia kit organizacija nebūtų galėjusi šalpos įvykdyti tokiu mastu ir jokia kita organizacija nebūtų gavusi tokios pasipirties. Todėl yra gyvas reikalas, kad Unrra ir toliau vykdytų šalpos darbą tokiu pat mastu, kaip ir lig šiol. Būtų katastrofiškas padarinių, jei ši šalpa būtų panaikinta arba vietos atžvilgiu apribota.

— Turkijos parlamentas perrinko ligšiolinį prezidentą trečiai iš eilės kadencijai.

duotojas painformavo kongresą, kad atlikus sekimą 243 tarnautojai įtariamai ryšiais su komunistais. Dalis iš jų jau pašalinta. Kitus tačiau apdraudžia speciali tarnybinė praktika. Ryšium su tuo įneštas projektas įstatymo, kuris įgalioja valstybės sekretorių pašalinti kiekvieną įtariamą tarnautoją.

KAS GALI VADOVAUTI DARBININKAMS?

PAT praneša, kad G. Achesonas, JAV atstovas tarpalijantinėje komisijoje, Japonijos reikalams, liepos 10 d. per diskusijas su TSRS atstovu pareiškė kad nei komunistas, nei fašizmas negali reikšti teisų į vadovavimą darbininkų sąjūdžiui. Jis Tarybų Sąjungos atstovui pastatė šitokių klausimų: „Ar Tarybų Sąjungoje yra teisė į streikus? Ar profsąjungos Tarybų Sąjungoje naudojasi veikimo laisve? Ar Tarybų Sąjungoje yra įstatymas, draudžias bausti streikuojančius darbininkus?“ TSRS atstovas nieko neatsakė. (K.T.)

Kova dėl laisvos Lietuvos - kova dėl laisvo pasaulio

Prof. K. Pakštas apie tarptautinę padėtį.

Mūsų visuomenės teikėjas ir mokslininkas prof. K. Pakštas dabar gyvena JAV, Californijoje, Santa Monicoj, ir kaip sakosi, esąs bedarbis. Gegužės mėn. „Darbininko“ redakcija kreipėsi į jį prašydama pareikšti savo nuomonę apie dabartinę tarptautinę padėtį Lietuvos reikalus ir kt. Prof. K. Pakštas į tai štai ką atsakė.

„Kaip matome, 1939–1943 m. buvo du karai: Europoj ir Azijoje. Taip pat matome, kad demokratijos karą beveik visiškai laimėjo Azijoje, tačiau beveik visiškai pralaimėjo Europoje. Tebeina karas dėl turtingos Mandžiūrijos likimo ir varžytinės dėl Korėjos. Mes dar nežinome, kam šios dvi šalys atiteks: demokratijai ar diktatūrai. Tačiau į pietus nuo 38 paralelės jau visur dvelkia demokratinių vėjų: Kinijoje, Japonijoje, Filipinuose, britų ir olandų Indijose. Ir jie gaivina arti bilijono žmonių geltonosios ir rusvosios rasės. Šioje zonoje, kuri apima beveik pusę visos žmonijos, po šio karo jau taikoma Atlanto Charta, čia bus daugiau laisvės, pažangos ir kultūros, o ateityje padaugės ir duonos. Taigi, šis karas atnešė geresnę ateitį Azijos tautoms. Jos po kiek laiko labai sustiprės. O su galybe kartais auga ir kiti apetitai. Tamsesnės odos pusę žmonijos gali pasekti baltųjų karingumu. Tuomet baltiesiems ateis labai liūdnas valandos visuose kontinentuose, o ypač Australijoje ir Amerikoje, nes jos dar mažai apgyventos.

O štai Europos valstybės, kuriose išnyko ar jau baigia nykti daugiau negu keturios laisvės: Suomija, Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Čekoslovakija, Vengrija, Rumunija, Jugoslavija, Albanija, Bulgarija, beveik pusė Vokietijos ir Austrijos. Rodos, sovietinimo procesas lėtesniu žingsniu eina Suomijoje ir Čekoslovakijoje. Tai tuzinas kraštų, kuriuose gyvena 145 milijonai žmonių. Šios zonos prekyba normaliai siekdavo arti penkių bilijonų dolerių, taigi, žymiai daugiau, negu visos Lotynų Amerikos arba visos Azijos. Karo vadovų ir politikų smulkumas ir žilbumas pavertė Europą, patį jos centrą, barbariškos diktatūros koloniją.

Nubaudė mažuosius draugus, o ne priešus

Tokiose aplinkybėse nelengva kalbėti apie mažų pavergtų tautų laisvės perspektyvas. Viena aišku, kad stoka tvirų protų pas šių laikų valstybės vyrus padėjo visai tvirtus pamatus naujam pasauliniam karui. Demokratijos nutarė nubausti savo mažuosius draugus, bet ne didžiuosius savo priešus. Juk Japonija ir Vokietija vis dėl to mažiau prarado negu Lenkija, Lietuva, Latvija, Estija, Jugoslavija ir kt. Ir prisimena man poeto Nekrasovo ironiški žodžiai apie didžiųjų vagių pasilinksminimą, nubaudžiant mažuosius vagilius „Briču jut malenkich voryšek dlia udovolstva bolšich... „Plaka jie mažuosius vagilius didžiųjų smagumui“...

Mažųjų tautų svarbiausioji mažoji klaida buvo, kad jos nesusijungė į vieną Centrinės Europos Federaciją iš kokių 120 milijonų gyventojų. Kelias į laisvę ir nepriklausomybę visų Centrinės Europos tautų bus labai sunkus ir kruvinas. Man rodosi, kad daugelis prarado galvas ir dar neap-

mato savo neleimės didumo, baisumo ir klaikumo. O gi šių laikų tragedija yra tikrai apokaliptinio masto. Ją pridera svarstyti VI. Solovjovo „Antikristo“ prasme.

Daug galima šnekėti apie Lietuvos nepriklausomybės perspektyvas, tačiau trumpo, aiškaus įtikinančio atsakymo aš neturiu. Esu linkęs pasakyti „fifty-fifty“ (50–50%). Vilčių yra ir reikia labai daug ir planingai dirbti.

Laisvės kovų programa

Kartą keli pažįstami profesoriai čia Kalifornijoje mane klausia, apie ką manau: ar Hitleris tikrai miręs? Aš jiems atsakiau, kad Hitlerio kūnas tikrai mirė, bet jo dvasia, pagal Rytų inkarnacijos mokslą, iškūnijo saugiai ir tvirtai Stalino gelmėse ir tas gruzinas dabar jau kalba rusiškai stipriu vokišku akcentu. Vadinasi, Hitlerio dvasia ne nemano mirti: ji švenčia Maskvoje tikrąją pergalę, ji daug tvirtčiau ir tobuliau įvykdė savo programą Centrinės Europos tuzinui tautų pavergti ir jų krikščioniškai ir liberališkai civilizacijai išnaikinti. Taigi Hitleris karą tikrai laimėjo sovietų armijos ir lend-lease pagalba. Jo destrukcija valdo patį vidurį Europos su istorinėmis sotinėmis Vilnius, Varšuva,

Projektuojamoji taika Balkanuose

Jau praėjusių metų gruodžio mėn. Maskvos konferencijoje buvo susitarta, kad sovietų okupuotose Balkanų valstybėse: Bulgarijoje, Rumunijoje, Vengrijoje bus įvykdyti laisvi ir demokratiški rinkimai. Kokios yra laisvės galimybės kraštuose, kur randasi raudonoji armija, mums aiškinti nereikia. Reikia tiktaisi atsiminti, kad amerikiečiai ir anglai keliais atvejais siuntė notas į minėtų valstybių sostines, primindami demokratines santvarkos įgyvendinimo reikalą. Rinkimai minėtuose kraštuose buvo vykdomi, bet pav. Bulgarijoje jie buvo tokie demokratiški, kad tenai komunistai surinko 80% balsų. Todėl sąjungininkai dabar esamos Bulgarijos vyriausybę nepripažįsta ir reikalauja skelbti naujus rinkimus. Atrodo, kad tie rinkimai įvyks spalio 27 d. O iki to laiko skubiai vykdomi valymo darbai. Dar ir nepriklausoma būdama Bulgarija buvo gerokai komunistiška. Dar karas nebuvo prasidėjęs – Maskvos radijas nuolatos linksniuodavo apie tarybinių tautų reikiamas simpatijas ir meilę Bulgarijai. Todėl turėtume labai stebėtis, jei spalio mėn. rinkimai nepatvirtintų sovietų dedamos viltis.

Nors dar Maskvos konferencijos susitarimai nėra galutinai įvykdyti, Paryžiuje, taikos kongrese, yra projektuojami kiti, dar toliau siekiantys, susitarimai. Naujuosiuose taikos sutarčių projektuose yra nustatyta, kiek kuri šių valstybių kariuomenės gali laikyti, kiek lėktuvų turėti, kiek reparačių mokėti, kaip sienas praversti ir tt. Bet kas svarbiausia, joms uždedama prievolė „intis visu priemonių“, kurios yra reikalingos, visiems savo krašto piliečiams, be tikybės, kalbos, rasės ir lyties skirtumo, užtikrinti žmogaus teises ir pagrindines laisves, t. y. žodžio, spaudos, tikybės, politinių įsitikinimų ir tt.

Sitokie toli siekiantys ir gražiai skambantys reikalavimai yra sveikintini visame demokratiškame pasaulyje, tiktaisi gaila, kad jie yra pavartoti neįsivaiginti: juos mielai įgyvendintų Balkanų tautos ir be

Budapeštas, per kurias eina Centrinės Europos nugarkaulis. Jis valdo tas tautas, iš kurių Europa galėjo tikėtis netolimoje ateityje didžiausios šviesos, naujų idėjų ir atgimimo.

Britanijoje pradėjo organizuoti Centrinės Europos federaliniai klubai. Manau, kad jų turėtų daugiau įsisteigti įvairiose pasaulio šalyse. Kai visi 120 milijonų pavergtųjų, išniekintų ir nužmogintų sąjungime savo laisvės pastangas Vakarų kultūrai gelbėti, tai mūsų nepriklausomybės perspektyvos igaus naujos dinamiškos jėgos. Bet veikti reikia greitai. Užmiršti mažųjų savitarpio skriaudų pasėta neapkančia, rasti bendruosius teisingumo principus, organizuoti, steigti bendrą biurą, bendrą pavergtųjų žurnalą, įieškoti paramos krikščioniškoje ir humanistinėje visuomenės dalyje šioje garbangoje šalyje ir kitur – tokia turėtų būti laisvės kovų bendroji programa. Jei veiksimė visai pakrikai, chaotiškai – tai gal nė savų kraštų neišgelbėsime, o gal net visą Europą prarasime. O tai būtų tikros sutemos visų baltųjų kultūros visuose kontinentuose. Žuvus Europai, o gi mes esame jos pati širdis, palengva žus ir visa Vakarų civilizacija. Tad kovas dėl laisvos Lietuvos aš vadinau kovomis dėl laisvos Europos, Amerikos ir laisvo pasaulio. Tik susijungę laimėsime karą prieš dižojo organizuoto melo karalystę“.

jokių reikalavimų, tik neaišku, kaip jos gali imtis visų priemonių, kol tenai šeimininkauja raudonoji armija. Mūsų akimis žiūrint, šie reikalavimai labiau būtų efektingi, jei jie būtų nukreipti priešinga kryptimi, t. y. prieš pačius sutarčių autorius.

Būtų per daug pavirsutiniška kaltinti visus keturis didžiuosius, kad jų nuomonės visais klausimais nėra vieningos. Idėjos, kurioms jie atstovauja, yra visai viena kitai prieštaraujančios. Todėl joms įgyvendinti reikia laiko, kantrybės, kartais ir alperimentų. O tokie eksperimentai kaip tik dabar vyksta Balkanuose.

Jau yra susitarta, kad per 90 dienų po taikos sutarčių įsiteisėjimo sovietai atitrauks savo kariuonę iš Bulgarijos, o sąjungininkai per tą patį laiką iš Italijos. Taip pat per 90 dienų svetimos kariuomenės turės apleisti Rumuniją ir Vengriją, tiktai sovietams pripažįstama teisė palikti reikiama stiprumo savo karines jėgas susisiekimo keliams į sovietinę Austrijos zoną saugoti.

Kaip čia bus smulkiau ir galutinai susitarta, dabar dar sunku nustatyti. Žinoma, kongreso metu iškilis įvairių nuomonių. Bet turint galvoje tai, kad Paryžiaus kongresas yra visai bejėgis keisti keturių didžiųjų susitarimus, ir tai, kad kongreso nutarimai nėra didiesiems privalomi, nes taikos sutartis pasirašys tik vieni didieji, galima daryti išvadą, kad esminų pakeitimų čia nebus. Ypač nėra ko laukti, kad kas nors kitas galėtų nustatyti didiesiems, kaip ir kada jie turi atitraukti savo kariuomenes. Rezultatas, žinoma, bus tas, kad sąjungininkai sutartyse nustatytą laiką savo kariuomenes atitrauks, o sovietai liks „kelin samant“.

Kada nors bus labai idomu stebėti, kaip laikysis komunistai Bulgarijoje be sovietų kariuomenės paramos, kaip bus tikviduota sovietinė zona Austrijoje ir kaip reikės beškraptinti sovietų įgulas iš tų pakelių Rumunijoje ir Vengrijoje. Tai labai idomūs eksperimentai, tik viena nelaimė, kad jie visi vyksta mažųjų tautų sąskaita.

Balys Gražulis

Pypkės galas

Stepukas patraukia susikintį, pakelia smariuką aukštyn ir iš lėto išpučia dūmų kamuoliukus. Ore ramu, nė kukšt, net karklų lapeliai nejuda. Dūmai suktais verpetais šauna aukštyn ir, pusmetrį pakilę, kybo ore palšais debesėliais. Po kiekvieno pūtimo vis kitoki verpetai, kitokios debesėlių bangos susidaro. Stepukas papučia ir stebi, kol debesėlis lengvai, nepastebimai išsibraiko. Tada vėl užtraukia. Gražu šitaip stebėti, ir nenuobodu. Tik tas kartumas, net ašaras traukia. Žinoma, jei tai būtų tikras tabakas, ai kas kita, o vyšnių lapų su barkūnu net užitraukt, kaip reikiant, negalima. O gera būtų dūmą nuryti, per nosį išleisti, kaip Simo bernas, kad mokė. Bet tokį abaką... Stepukui not prisimni baisu. Užtraukė, nurijo dūma, o paskui vos žadą beatgavo, krūtinę tarsi kas peiliais suraizė, čiaudulys vos akių virš kaktos neišvarė. Per nosį leist jau nebedrįso. Bet gana ir taip. Užtraukei, palakei burnoje, — ir išpūtei. Tai vis šis tas. Nieko, teateinie tik greičiau Igniukas su tabaku, tada bus galima ir per nosį išleisti. Stepukas karts nuo karto nusuka akis nuo dūmų ir žvilgčioja į Linkaičių sodybą. Bet Igniukas vis nasirodo.

Jau pavakarys, ir priėdusios karvės darosi neramos — tenka dažnai keltis iš pakrūmės jas į krūvą suvarinėti. Bet, pagaliau, šuoliais atliuoksi Igniukas. Jo akys net žeri.

— Tu tik giltinė ieškoti tiktum, — priekaištuoja visą kantrybę išsėmęs Stepukas. — Ar atnėsi?

— Kad negalėjau taip greit: tėvas visa laiką troboje sukinėjosi. Be to... — Igniukas nori Stepuką nustebinti: — Be to, aš dar kitur buvau. Spėk, ką dar atnešiau?

Bet Stepukas neturi kantrybės spėlioti. — Duok šen, greičiau.

Igniukas dar mėgina. Stepuka kankinti, bet tam atkakliai laikantis, nenusileidžia. Nusiima kepturą, ir joje Stepukas pamato saują geltonutėlių lapų. Ir lentele, ir peiliuką Igniukas atsinešęs — belieka tik supiausyti. Stepukas kimba į darbą. Greit keletas lapų sudoruoja. Tada jis išsitraukia iš kišenės gabalą atspalvėjęs reikiama susuktinui gabaliuką, o likusį tiesia Igniukui.

— Laikykis sau, jei nėr pirktinio, tai į šitą aš nesuksi. Simų bernas sakė, kad į laikraštį sukti nesveika, dažai plaučius suėda, — puikuojasi Igniukas.

— Suėda, sakai? Tai į ką sukti?

— O kam — sukti, — Igniukas išdidus: — ar man o senelis suka?

— Taip... Bet jis pypkę turi.

— O čia kas, ne pypkė? — nutrenkia Stepuką netikėtumu Igniukas. Jo rankoje kažkas panašu į pypkę.

— Iš Simų berno už saują tabako nupirkau.

Pagaliau Stepukas atsikvošti iš nustabimo.

— Tai... tokia ir aš galėčiau pasidaryti, tik kaštono neturiu.

— Taigi, o Petras turi. Bet pažiūrėk, koks kandiklis, kaip pirktinis.

Abudu ažiūri pypkę. Tai išskobtas nukusio kaštono kevalas. Į praežtą šone sklytę išklasta išviliuntu viduriu pagaliukas. Ne kokia, bet vis dėlto pypkė.

Pagaliau pypkę prikimšta. Pirmasis iš jos patraukia Igniukas. Užsikosi, apsiašaroja — net dailiai išpūst nepavyksta. Tada traukia Stepukas. Jis jau labiau įgudęs. Bet ir jį, mėginant išleisti dūmus pro nosį, čiaudulys suima. Tas jų neatbaido: pasikeisdami traukia ir traukia. Juk tikras tabakas, ir dar iš pypkės.

Berungtiniaudami, kuris gražesnius dūmų debesėlius išpūsi, ir karves užmiršta. Jiems bekemšant trečią pypkę, karvės jau brenda per Linkaičių rugius. Tačiau jie to nepastebi. Igniukui jau net galva svaigti pradeda, o ir Stepui širdis jau pyksta: vos vos laikosi novėmės. Tačiau viens kitam neišsiduoda. Pasiraukūdami, pasierzindami svaiginasi toliau. Stepukui pavyksta nuostabus pūtimas: dūmai žiedais, vis didėjančiais, kyla ir nyksta karklų viršūnėse. Abudu piemenukai, galvas užlošę, seka jų raibuliavimą. Nė nepasijunta tvirtai suimti už apikaklių.

— Štai, kur jie, kurmiai, palindė! O kur jų karvės? — Trenkia lyg iš aukštybių, grasus Igniuko tėvo balsas.

Taip staiga užklupti, piemenukai neranda savyje jėgos nei atsakyti, nei velkami iš pakrūmės, spurdėti. Baimė sustingdė jų liežuvius ir supančiojo judesius.

— Kur karvės, a? — Staiga Linkaitis pamato Igniuko rankoj pypkę. — O čia kas per išmonė? Rūkyt pradėjot jūs, varliamūšiai! Štai kodėl karves praganėt. A, ir tabako turit apšiai.

(bus daugiau)

KAIP GYVENA TREMTINIAI AZIJOJE

„Draugo“ pranešimu, Ača Halpernė, lenkų kilmės moteris, baigusi Švedijoje matematikos mokslus daktaro laipsniu ir gyvenusi Lvoje, Sovietų okupacijos metu NKVD ištremta į Kazachstaną, vėliau lenkų legijonams formuojantis, iš jo ištruktus, parašė knygą „Conducted Tour“, kurioje aprašo tragingą tremtinių likimą.

Knygoje pasakojama, kad sugrūdę tremtinius į prekinis vagonus, retai teduodami vandens, dar rečiau maisto, per dvi savaites sovietai juos gabeną į Ayaguozo stotį Kazachstane. Dėl tokio nežmoniško tremtinių traktavimo daugelis susirgo, kai kurie mirė, kai kurie nusižudė. Gyvus išlikusius išmetė prie vieno kaimelio. Tiesiog lauke, nenurodant nei kur eiti, nei kur dėtis.

Daugiausia buvo moterys; vyrus nuvežė į sunkiausios darbus arba kalėjimus. Tarp ištremtųjų buvo net 80 metų senelių. Šiaip taip išmestieji įsprašė į molines, pilnas parazitų, vietinių gyventojų dūmines pirkias.

Mažai teduodami maisto, vietos gyventojai pradėjo juos pusbadžius varinėti į darbus, kasinėti metų metais prisirinkusias mešų krūvas, vaikytis po kalnus su ganomomis karvėmis ir tt.

Nauji šeiminkai visomis priemonėmis viliodavo iš jų atsivežtą arbatą, batų, marškinius ar kitus kokius reikmenis, baisiai mėgdami kyšius.

Po sunkaus darbo grįždavo žiemą į šaltas pirkias, o su maistu būdavo taip bloga, jog tremtiniai, savo gyvybei palaikyti, būvo priversti griebti ėdalo, kuriuo kazachai gyvulių maitindavo. Žiemos metu siausdavo tokie viesulai ir pūgos, jog pusnima eidamas galėjai viršum stogo užlipti, o ties durimis reikėjo tunelius išsikasti.

Ar bus karas?

Rašo gen. T. DAUKANTAS

KARO MALŪNAS — CEZARIZMAS

Dabar pažiūrėkime pačios karo mašinos, kuri yra savotišku „malūnu — miuz“ —, ryjančiu atskirus grūdėlius, vargšelius žmogystas — žmogelius, moterėles, mergaites, kūdikius ir paauglius, be skirtumo karius ir civilius; jis gardžiai mala ir įvairių javų mišinius, išstius kamus ir miestus, ir visas tautas. Maišo ir mala. Maišo ir mala ir tai dažnai „automatiškai“, beprasmiskai sugriebdamas, kas tik pakliuva. Brazilų pasaka musako, kaip portugalas, išradęs vandens malūnelį ir paleidęs jį į darbą nemokejo jo sustabdyti. Europietis panašiai išgalvojo paraką ir šaunamą ginklą, lėktuvus ir bombas, bet visiškai nemoka jų padaryti nepavojingais, o masinai pagaminęs, nežino ką daryti. Vadinasi, karą pradėjus — kaip jį laiku nutraukti (Hitleris!). Portugalui atėjo į talką kiti ir parodė, kaip vandenį nutraukti nuo malūnelio, kitur paleisti. Kas talkininkaus europiečiui? Artimieji kaimynai, karo tiesioginiai nepalieti yra iš viso trys: Švedija, Portugalija ir Šveicarija. Trys mažieji! Ar jos yra pajėgios gelbėti milžinus, buvusius Europos reikalų tvarkytojus: tokį Reichą, Austrovengriją, Italiją, tris imperijas? Europos „vėžys“ — cezarizmas, sako ispanų rašytojas Reparaz savo „Historia de la Colonización“. Iš cezarizmo išaugo diktatoriai, Ciesoriai — imperatoriai, Kaizeriai, Carai, žodžiai vienos šaknies — pavergėjai. Zuvo, sugriuvo visi kaip vienas. Visi buvo ištroškę užgrobti visos žinomos žemės plotus, pavergti savo ambicingiems tikslams visą žmonių. Habsburgų valstybėje „niekados nenusileidžia saulė“ — sakė Karolis V. „Atlanto valdovas

sveikina Ramiojo Vandenyno viešpatį“ — iškėlė tokį signalą savo kaizeriškoje jachtose „Hohenzolern“ Wilhelmas II. Nikolas II, viešatavo nuo Koliso lig Viadvostoko ir buvo ištroškęs Korejos ir Kinų. Visi išmoko iš istorijos lapų dabarti, nes „tremtunt potestates“ — dreba sostai — sakyta. Prisiminsim, pro šalį eidami, jog cezarizmą liga, savo laikų, sirgo ir Portugalija su Švedija. Portugalijos, tuomet galingos pagarsėjusios, kviečiamos popiežius Aleksandras VI savo „bule“ dalijo „naują pasaulį“ t. y. plotus tik atrastus ir dar mažai žinomus nuo Filipinų ir Zondo salų iki Afrikos per Ramųjį vandenyną tarp Portugalų ir ispanų (didesnė visos žemės paviršiaus pusė plotus — Tordesillos taika). Kalbanti portugaliskai Brazilija ir „ispanų“ Amerika yra gyvi ano dalinimo padariniai, bet nepriklauso šiandienai nei Portugalijai, nei Ispanijai, ir sienos kitokios, kaip tada buvo numatė varžovai. Švedijos valdovas Gustavas Adolfas militariškai stipriausias visoj Europoj, sumanęs kurti „protestantų imperiją“ per 30 metų karą nusmukdino savo valstybę. Abi šios galybės, Portugalija ir Švedija, išsisėmė ir jos matom silpnutes (o kur Lietuvos imperija nuo jūros lig jūros tiek jėgų iš mūsų tautos pasiėmusi?) Tai Europa, cezarizmą nukamuota yra nepajėgi pati pradėti gelbėti. Net laisvoji Šveicarija, savotiškas visos žmonijos bendravimo centras (Tarptautinis Raudonasis Kryžius, Pašto Telegrafo Sąjunga, Tautų Sąjunga) Europos griuvusių apgaubta nustojo aureolės užterštame ore ir yra UN būveinės Amerikos nusostinta.

(bus daugiau)

Po Lietuviską spaudą pasidairius

L. ZEMAITIS

Imkime bet kurį laikraštį: literatūrinę ar karpą ar skyrius (Dailioji literatūra) užima šimtąadalį, geriausiu atveju šeštąadalį viso laikraščio, o šiuo atveju, kaip matome lentelėje, bendradarbių skaičius sumažėjo ne aštuntadaliu (12,5%) bet trečdaliu ir daugiau (30%—37%).

Dabar pažūrėkime trumpai, kaip atrodo bendradarbių pozicijos publicistikoje. Šiai sričiai laikinai prijunkime ir bendradarbius — korespondentus, kurie irgi laikraščio skiltyse, nors nesisteminai, bet vis dėlto figuruoja. Čia tenka pasakyti, kad pasiskaičius laikraščius, atrodo, jog redakcijos labai nedideliu korespondentų skaičiumi iš tikrųjų gali pasidžiaugti. Korespondencijos labai monotoniškos, nesisteminios. Korespondenduojama atsitiktinai ir labai retai kuri vietovė yra nuolatini atstovaujama. Bet to ir pačios korespondencijos — tai mažytės gyvenimo nuotrupelės, kurios, atrodo, dažniausiai pačios redakcijos plunksnos gerokai braukytos ir taisytos. Kaip nesisteminai korespondencijos siunčiamos, jau matyti vien iš to, kad pasitaiko nemaža savaitraščių numerių be jokios žinutės iš mūsų stovyklų gyvenimo.

Vadinasi, ir šita bendradarbių pozicija visai šlubuoja. Galų gale paliekama maždaug prie pusės bendradarbių skaičiaus. Tie turi visa išvežti.

Tačiau nelemtoji statistika ir čia stato didelį šauktuką. Publicistinio pobūdžio straipsnių autorių suskirstius į tris kategorijas (vieno straipsnio, dviejų, trijų ir daugiau straipsnių autoriai), tenka konstatuoti visiškai liūdną vaizdą: rašytojų yra daug, o faktiniai visa rašyti tenka tik nedideliame žmonių skaičiu — tai yra trečioji grupė, trijų ir daugiau straipsnių autoriai, tai jie yra tikrieji juodieji jaučiai, kurie visą laikraščio pastą neša ant savo pečių.

Juk ar ne juokinga, pavyzdžiui „Zibutuose“ 28 autoriai davė laikraščiu 149 straipsnius, o 135 autoriai tik 162, arba „Mintyje“ — 18 autorių davė 131 straipsnį, o 60 autorių — tik 70 straipsnių.

Dar tenka pridėti, kad šito didelio būrio autorių patiektoji medžiaga tiek kiekybiškai, tiek kokybiškai labai dažnai atsilieka nuo kitų. Atrodo, kad ir jų tarpe yra nemaža debiutuojančių ir pasitenkinusių vienu savo išspausdintu kūriniumi. Tai yra, ne lyginant kokie meteorai — pasirodė, trumpai žybtelėjo ir užgeso.

Be to, kaip galima spėti iš nagrinėjamųjų temų, stiliaus ir parašų (pilnos pavardės, dalinės, inicialai), tam tikras skaičius autorių, laikyčiau 5%—10%, pasirašinėja įvairiai, keliomis slapyvardžiais. Vadinasi, faktiškųjų plunksnos darbininkų skaičius yra dar mažesnis.

Trumpai tariant, visą didžiausią darbo dalį tenka atlikti labai mažam žmonių skaičiui, ir tie žmonės yra ne kas kita, kaip tų laikraščių redakciniai kolektyvai.

Gali kas pasakyti: redakciniai kolektyvai sąmoningai laiko savo rankose rašymo monopolį tiksliai patiens surinkti visą honorarą ir nepraleidžia kitų autorių straipsnių. Tokia prielaida būtų tiesiog juokinga. Juk nereikia pamiršti, kad laikraštiniško profesija dar talkos metu buvo laikoma pačia nepelningiausia, o juo labiau dabar kada žiūrint biznierių akimis, šis darbas laiko-

mas visiškai nerentingu. O jei autoriai ir gauna kokius grašius, tai tikrai ne jie patraukia autorius rašyti.

Panašiai atrodo ir visi kiti laikraščiai, kurių aš čia nepamėnėjau.

Spauda turi būti gyvenimiška, gyva, nuotalkinga, atitikti gyvenimo ritmą, greitai ir ryškiai turi vaizduoti visas gyvenimo aktualijas. Reikalingas nuolatinis spaudos kontaktas su visa visuomene.

Spaudai reikalingas nuolatinis judėjimas, reikalingos naujos, gyvos, kūrybingos, originalios mintys. Spauda nepakencia šablono ir rutinos. Ir tam reikalingas daug didesnis ir nuosirdnis bendradarbiavimas visų, kas pajėgia plunksną valdyti ir, juo labiau, kas laiko save inteligentų.

Mes nusikundžiame savąja spauda, dažnas bara ir peikia ir redaktorius ir rašytojus. Bet pats ne nebando kurią nors jo galvoje kilusią mintį perduoti visuomenės žiniai, sprendimui, polemikai. Jis urzgia ir burba, kritikuoja, šimtus negerovių mato, bet pats toliau savo guolio niekur žingsnio nežengia. Tiesa, yra pasiūlymusių žmonių, kurie dirba, ir dirba, kaip matome iš patiektųjų skaičių, daug daugiau, nei kam iki šiolie kad atrodė. Dažnas imasi net ne savo specialybės klausimą nagrinėti. Ekonomistas rašo techniniais klausimais, kurių visai neišmano, literatas pleikia ekonominėm temom. Bet ar tai racionalu, ar visada tokie straipsniai gali įtikinti skaitytoją? Žinoma, ne! Pagaliau, vienas ar keli žmonės, tebūnie jie, ir kažin kaip gabūs, nepajėgs visada įdomiai ir patraukiančiai rašyti. Jie greitai pasidarys nuobodūs.

Ir štai čia kyla klausimas, o kur gi dingso visi mūsų kiti intelektualai, kur yra tituluotieji ir diplomuoti mūsų universitetų ir kitų aukštųjų mokslo institucijų buvę auklėtiniai? Kur įvairių mokslų daktarai, inžinieriai, gydytojai, technikai, teisininkai ir kiti, kurie šiaip niekad nepamiršta prieš savo pavarde parašyti mokslo laipsnį? Kodėl jų darbų spaudoje beveik nematome? Lietuvos visuomenė savo metu nemaža suėdė lėšų į savo aukštąsias mokslo įstaigas ir dabar, sunkiausiomis gyvenimo dienomis, ji turi moralinę teisę reikalauti iš visų, kurie tų lėšų ir mokslo įstaigų dėka išėjo aukštąjį mokslą, įgijo įvairias specialybes, kad jie nešireklamuočių vien savo mokslo laipsniais, bet atiduotų tai visuomenei visa, ką gali duoti tikras inteligentas.

Mes norėtumėm matyti mūsų profesūrą atkingiau dalyvaujant lietuviškoje spaudoje. Juk dabartiniu metu keliameji spaudoje klausimai dažnai būna taip dileantistiškai parašyti, kad net koku darosi skaitant, bet pyktį negali ant autoriaus — jis, kaip moka, taip rašo, nes klausimas aktualus — reikia jį kelti spaudoje, o kiti, kurie galėtų geriau nuosekliau, išsamiau tuo klausimu išsitariti — tyli. Tad ką veiksi, kaip žmogus išmano, taip rašo.

Pastaroju metu jau dažniau vienur kitur pasirodo išleidžiama nauja lietuviška knyga. Skaitytojai gaudyt gaudo kiekvieną naują leidinį. Bet ar spauda daug parašo apie naujus leidinius? Jei atsitiktinai sužino, ar patenka koks leidinys pas redaktorių ant stalo, tik tuo atveju.

Ir čia norisi dar paklausti, kodėl mūsų lietuvių emigracijos bibliografijos įstaiga,

savo metu tik pasiskelbusi apie įsisteigimą nepranešinėja reguliariai mūsų visuomenei bent nedideles žinutes apie naujus leidinius?

Mums visiems tikrai būtų įdomu žinoti, ką veikia, kuria mūsų mokalininkai, rašytojai, kompozitoriai. Kilus materialiniams sunkumams kokį veiklą išleisti, visuomenė galėtų patiekti savo pasiūlymų, padėti tam ar kitam kūrinui išvyti dienos šviesą.

Daug yra keltinų klausimų, daug yra įdomių temų.

Bet visam tam reikalinga informacija, reikalingas platus, gyvas bendradarbiavimas mūsų spaudoje.

Ir tada, kai kiekvienas, kas tik gali, prisidės savo rašyto žodžio įnašu mūsų spaudon, išnyks nuolat daromi spaudai užmetimai, o pati spauda bus tikras mūsų gyvenimo veidrodėlis ir stiprus, mus visus jungiantis, veiksnys.

O tai darytina tuojau, negaištant!
(pabaiga)

ZINIOS IS LIETUVOS

„Draugas“ Nr. 108 rašo:

— Vilniuje ir Kaune veikia 170 „Kultūrinio masinio darbo komisija“ su 1.575 nariais aktyvo. Pirmiasia šios komisijos 223 įmonėse suorganizavo raudonuosius kampečius. Šitiems ir kitiems panašioms tikslams paskirta 49,4% Lietuvos biudžeto iš bendro 723,5 mil. rublių pajamų.

— Lietuvos tarybu soc. respublikos mokslų akademijai buvo perduoti seni iš 15 šimtmečio kunigaikščių rankraščiai, įvairūs metraščiai, popiežių bulės ir kiti vertingi dokumentai bei knygos. Nurodoma, kad visi šie dokumentai buvo paimiti iš Vilniaus muziejų ir archyvų 1915 m. vokiečiams besartinant į Vilnių. Minėti dokumentai ir knygos buvo perduoti aukšč. tarybos deputatui Žiugždaui.

— Iš Vilniaus bibliotekų į Minską išvežti visi dokumentai, liečią Gudiją.

— Kaune universiteto rūmai (Gedimino ir Mickievičiams gt.) gatvėse užimti NKVD, o universitetas perkeltas į Žemės Banko rūmus; universiteto biblioteka į Prekybos ir Pramonės rūmus.

— Vilniuje įsteigta komunistų partijos mokykla, kurioje šiuo metu mokosi 150 mokinių. Iš jų 30 moterų. Mokslas suskirstytas į šias šakas: organizacinė, partinė, propagandos, komсомоlo ir spaudos.

— Susisiektas traukinias Lietuvoje labai sunkus. Tarp Vilniaus ir Šiaulių traukiniai eina kas antra diena. Vazinėti galima tik tarybiniais partiniais reikalais.

— Oksforde prasidėjo pirmas tarptautinis krikščionių ir žydų kongresas žydų problemas spręsti.

Mintis

Thought • Lithuanian Daily Newspaper • Permitted by UNRRA Team 155 • Atsakingasis redaktorius ir leidėjas J. Vasaitis • Eina kasdien be šventadienių • Memmingenas, Airport, Baltic Camp • Prenumeracija mėn. 10 RM • Atskiras numeris 40 pf. • Konto: Volksbank Memmingen e. G. m. b. H. Memmingen (Bayern) Nr. 9149 • Spausdina: Druckerel- und Verlagsgenossenschaft e. G. m. b. H., Memmingen (Bayern).